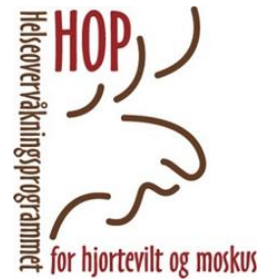

Helseovervåkingsprogrammet for hjortevilt og moskus (HOP)

- vi ser oss attende.....

20-års jubileumseminar for HOP 8.mai 2018

Turid Vikøren, veterinær, viltpatolog, *Dr.scient*

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute

Kvifor tilbakeblikk?

- Er 20 år gamle tankar framleis aktuelle?
- Grunnprinsippa for HOP held stand
 - MEN: verktøy og metodar endrar seg

Kva skjedde på 90-talet?

- Fleire tiår med sterk vekst i hjorteviltpopulasjonane
- Sørlands-problematikken elg: redusert vitalitet - beinskjørheit - nyresjukdom
- Helse ein viktig faktor - også for viltforvaltinga

1995/96 - HOP-spiren starta

- 1995: handlingsplan for forvaltning av hjortevilt
 - Etablering av heleovervåkingsprogram
- HOP-utredning 1996
- Prøveprosjekt HOP 1998-99

Gudbrand Stuve

HOP i eit nøtteskal

- **Mål:** HOP skal skaffa systematisk og oppdatert kunnskap om helsetilstanden i norske bestandar av hjortevilt og moskus til nytte for viltforvaltninga og veterinærstyresmaktene

HOP

- Oppdrag frå Miljødirektoratet
- Drifta av HOP-sekretariatet: vilthelsegruppa ved Veterinærinstituttet
- Kontakt med felt - svært viktig!
- Samarbeid

HOP - arbeidsmåtar

1. Sjukdomsdiagnostikk og -beredskap

- Obduksjon og laboratoriegranskingar - nye sjukdommar
- E-postar/SMS med foto, video, mm

2. Sjukdomsovervaking via rapportering frå felt

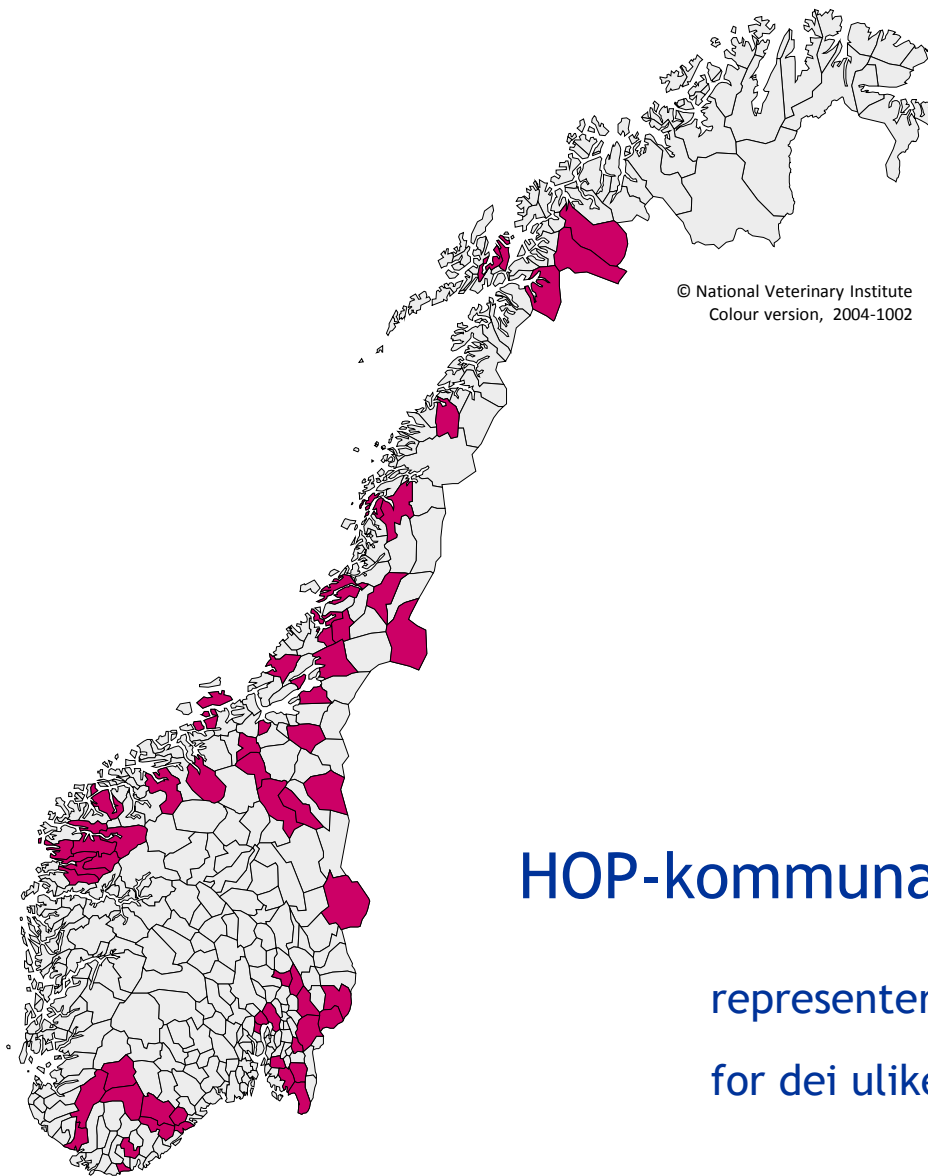
- HOP-kommunar (1998-2006)
- Web-basert via Hjorteviltregisteret (2013-)

3. Systematiske innsamlingar og granskingar

- HOP-biobanken
 - Blod/serum/vev hjortedyr og moskus
 - Unikt forskingsmateriale

4. Forsking

© National Veterinary Institute
Colour version, 2004-1002

HOP-kommunar (1998-2006)

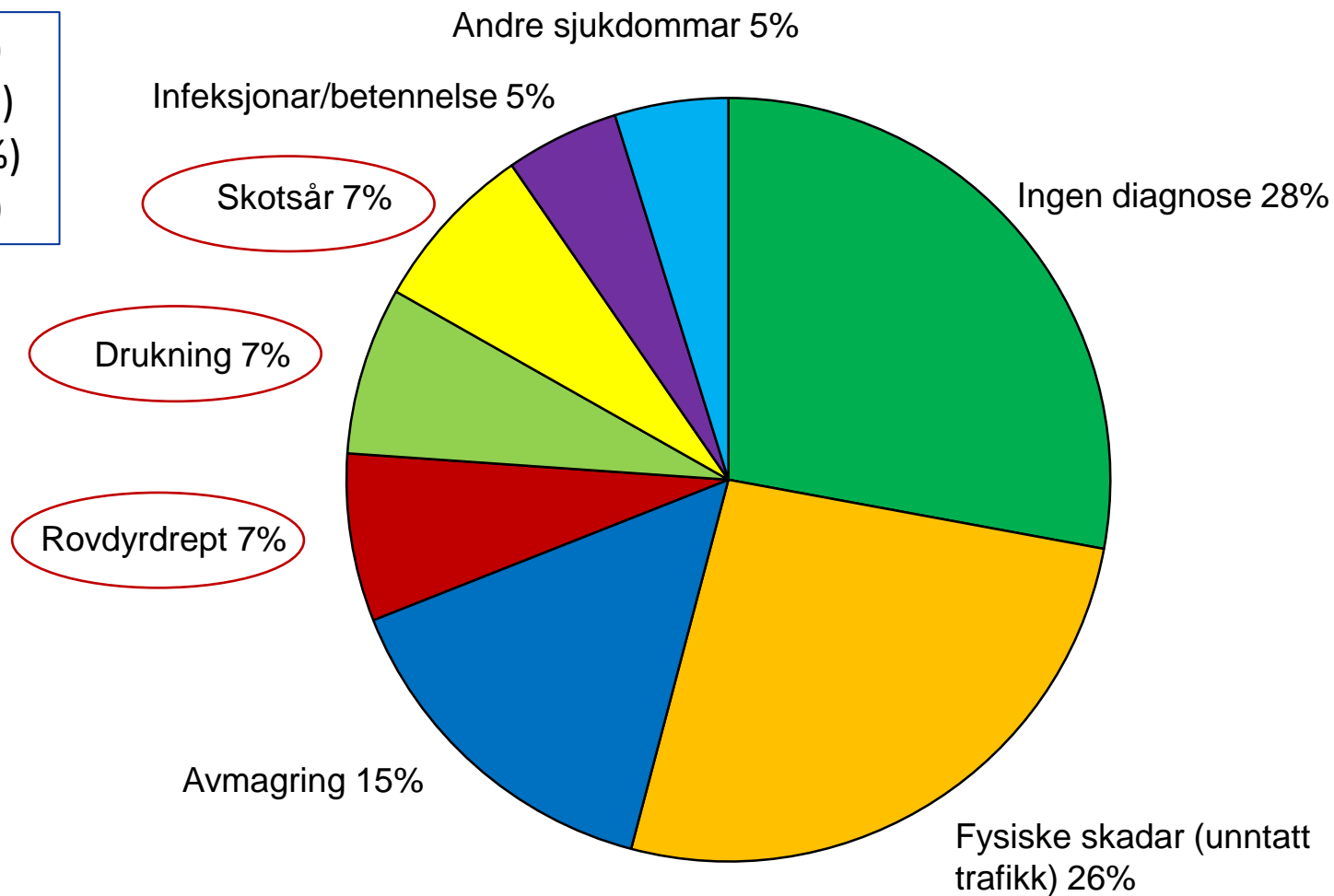
representerte kjerneområde

for dei ulike artane

Rutinerapportering 1998-06

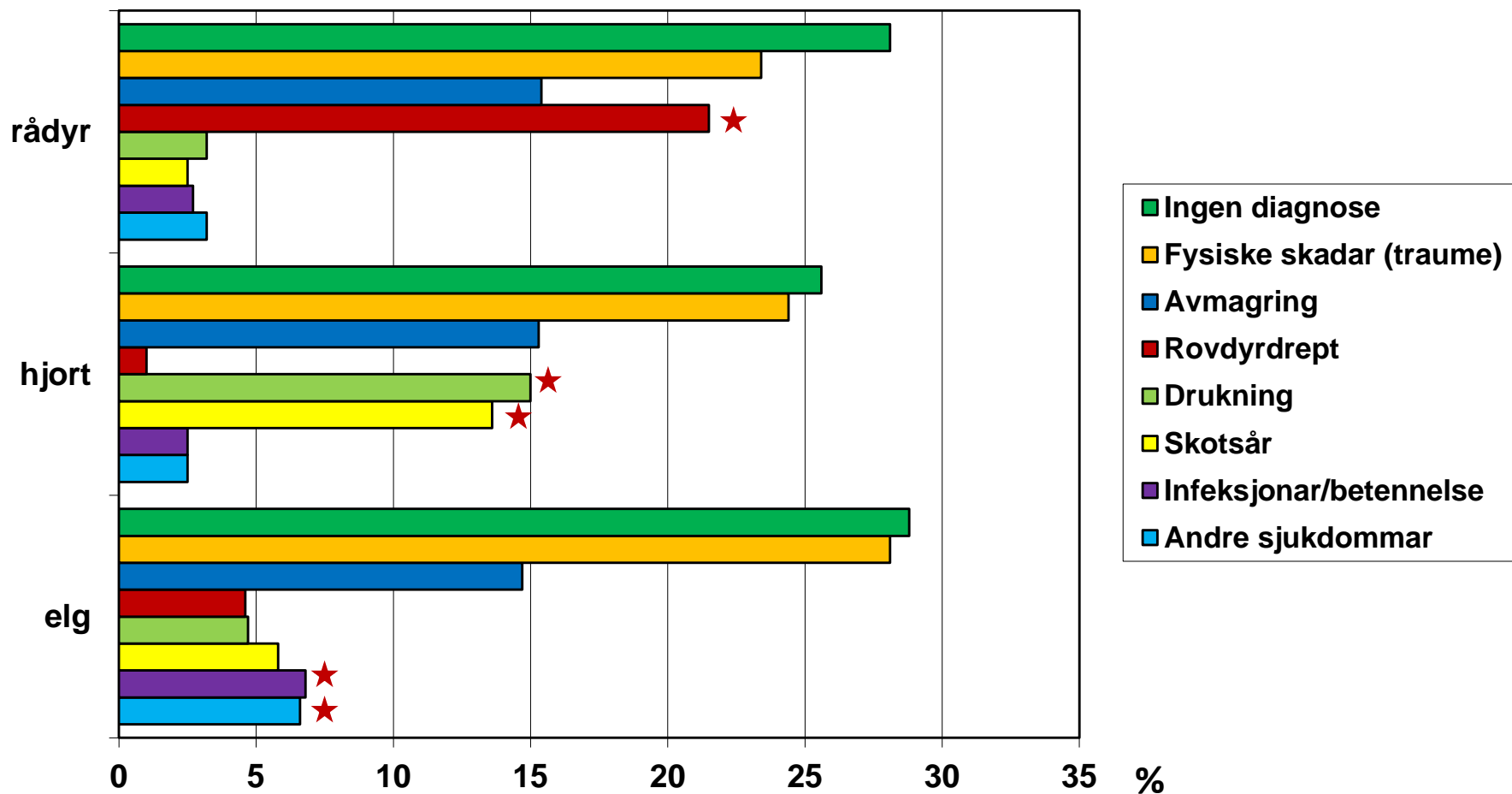
2716 dyr

1419 **elg** (52%)
718 **hjort** (26%)
559 **rådyr** (21%)
20 **villrein** (1%)

Rutinerapportering 1998-06

Artsskilnader

Milepelar

Store og små

1998-99

Yes!!

- Prøveprosjekt 1998-99
- Uttesting av CWD analysar av hjortevilt = Nordamerikansk påverknad.....

2001

- Permanent HOP
- HOP styrka med 1 veterinær

2002-
03

- HOP-logo av Ida Skaar
- Mjøldrøyeforgifting (ergotisme) elg
- CWD program oppdrettshjort + i regi HOP: obduserte hjortedyr VI (risikodyr)
- CWD artikkel i Hjorteviltet

2004

- Moskus på Dovrefjell innlemma i HOP
- Utbrot munnskurv moskus
- HOP presentert på europeisk viltkonferanse (EWDA)

2006

- Rutinerapportering frå HOP-kommunar avslutta
- Utbrot lungebetennelse moskus

2007

- Håravfall elg - hjortelusfluga
- www.flattogflue.no
- Fotråte hjå villrein – Rondane

2008

- Barlindforgifting elg

2011

- Rabies hjå svalbardrein
- I samband med utbrot på polarrev

Foto: Sysselmannen

2012

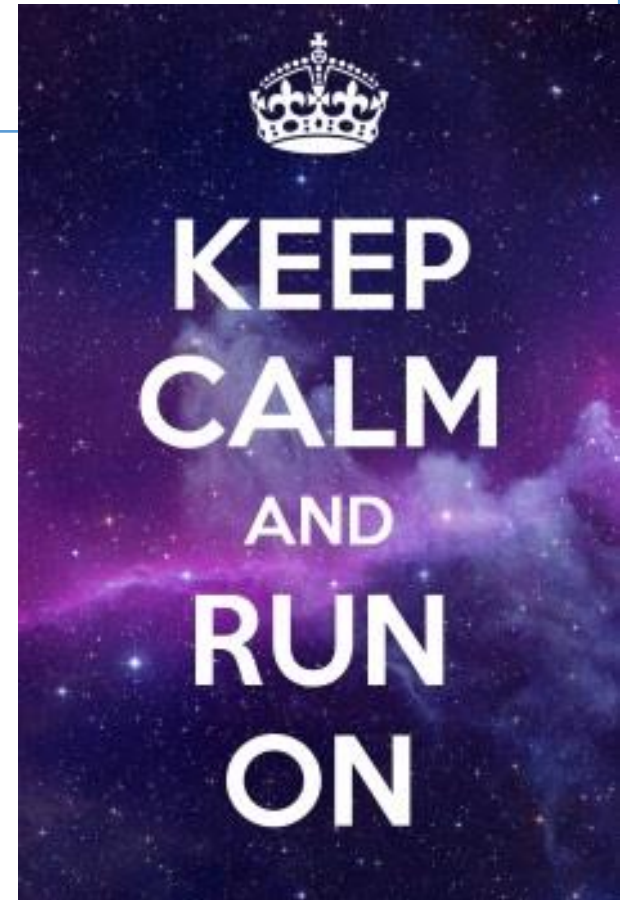
- Moskus
 - Vinterutbrot av munnskurv
 - Nytt utbrot av lungebetennelse

2013

- Web-basert helseovervaking via fallviltregistreringa i **Hjorteviltregisteret**

2016

- Så fann vi CWD.....

2016

- CWD påvist på ei reinsimle i Nordfjella
- CWD på elg

2017

- CWD koordinator på VI
- CWD diagnostisert på levande villrein
- CWD på hjort
- Nedskyting av reinstamma i Nordfjella

2018

- 20-års jubileum for HOP
- CWD status:
 - 19 rein Nordfjella, 3 elg, 1 hjort

Framtid

•?

CWD - døme på beredskap i HOP

- CWD på HOP sin agenda sidan oppstart i **1998**
- **2002**: CWD-artikkel i Hjorteviltet
- **2002 - dd**: CWD testing obduserte hjortedyr (og moskus)
 - Rådyr Vestby – Vidar Holthe
- **2004**: TSE-CWD workshop EWDA
 - Kompetanseutvikling
- **2006-07**: EU-screening

CWD - beredskap i HOP

2016: villrein frå Nordfjella inn til obduksjon (pålagt)

→ obdusent tek ut hjerneprøve til CWD-testing som ledd i HOP sin beredskap for sjukdommen

→ påvising av CWD for første gong i Europa.....

Eit døme på at Veterinærinstituttet sitt HOP arbeid er fagleg godt grunnfesta og har rett fokus

HOP-folka på VI gjennom 20 år

- Gudbrand Stuve
- Kjell Handeland
- Turid Vikøren
- Atle Lillehaug
- Bjørnar Ytrehus
- Knut Madslie
- Carlos G. das Neves
- Jørn Våge
- Rebecca Davidson
- Johan Åkerstedt
- Astrid Stovner
- Lars Qviller
- Marthe Opland
- Marianne Heum
- Jon Hagelin

